

Een protestlied

Ledevaartkerk, Chaam
Zondag 12 december 2021, derde Advent
Ds. Sara Dondorp

Eerste Schriftlezing: Sefanja 3:14-20

Tweede Schriftlezing: Lucas 1: 39-56

Inleiding

Derde Advent, drie kaarsen branden. Het licht van Kerst komt steeds dichterbij. De 3e zondag van Advent staat niet alleen in het teken van inkeer, maar ook in het teken van vreugde. De naam van deze zondag is Gaudete! Verheug je! Naar de epistellezing van deze zondag: Verheug je altijd in de Heer, ik herhaal: Verheug je! Halverwege de adventstijd breekt het wit van het kerstfeest al een beetje door het paars van de advent heen. Je zou kunnen zeggen dat we vandaag twee lofliederen horen. De profeet Sefanja jubelt het uit over de komst van rechtvaardigheid. En Maria, die onlangs gehoord heeft dat ze zwanger zal worden van de Vredevorst in de lijn van David, barst ook in zingen uit als ze haar nicht Elisabet ontmoet. Haar lied kennen we als het Magnificat. Dat is het eerste woord in de Latijnse vertaling. Mijn ziel maakt groot de Heer! Het is een loflied, maar tegelijkertijd ook een protestlied. Een lied over onrecht en ongelijkheid in de wereld. En over de macht van God om redding te brengen en recht. God zal alle ellende binnenstebuiten keren. En het kind in Maria's schoot zal daar een rol bij spelen. Het protestlied van Maria staat vandaag centraal.

Overdenking Gemeente van Jezus Christus,

In november 2015 speelde een straatmuzikant op zijn buitenvleugel het lied Imagine van John Lennon, op straat voor de ingang van de Parijse concertzaal Bataclan. Kort daarvoor had op die plek een aanslag plaatsgevonden. 89 concertgangers waren gedood, velen waren gewond, de wereld was geschokt. We hadden er geen woorden voor. Maar er was wel dat lied. Een protestlied. Een vredeslied. De beelden van deze pianist gingen de wereld over. Hij zong het lied niet, maar we kennen de woorden, ongeveer. Stel je voor dat er geen hemel is, geen hel onder ons. Stel je voor dat alle mensen in vrede leven. Geen behoefte aan hebzucht of geen honger. Echte broederschap. Stel je voor dat alle mensen de wereld samen delen. Stel je voor.... Het is een protestlied dat vrijwel iedereen kent. Een droom die iedereen herkent: vrede en gezamenlijkheid. Stel je toch eens voor!

Tweeduizend jaar eerder zong een jong meisje haar protestlied. Haar lied is misschien nog wel bekender dan dat van John Lennon. Het wordt nog altijd dagelijks gezongen in kloosters wereldwijd. En regelmatig in kerken en in concertzalen. Het lied van Maria heeft een vaste plek in de Evensong, het gezongen avondgebed in de Anglicaanse traditie. En als Magnificat wordt het regelmatig uitgevoerd in concertzalen in een zetting van Bach, Mozart, Pärt, Rutter of noem maar op. Een

verstild lied in kloostervieringen of kerkdiensten én prachtige muziek in de westerse concert-traditie. Het lied is zó bekend, dat we bijna niet meer zien wat er staat. "Heersers stoot Hij van hun troon en wie gering is geeft Hij aanzien. Wie honger heeft overlaadt Hij met gaven, maar rijken stuurt Hij weg met lege handen."
Woorden die passen bij een protestlied, niet bij een wiegeliiedje.

Wie is dat meisje, dat haar lied zingt op bezoek bij een familielid? Wat we van Maria weten is dat ze jong is en eenvoudig. Ze komt uit Nazaret in Galilea, ergens in de provincie, ver van het religieuze centrum van Israël. Waarschijnlijk kwam ze uit een eenvoudig gezin. Je zou kunnen zeggen: een meisje zoals er zoveel zijn, ergens buiten de schijnwerpers van de macht. Onbeduidend en betekenisloos. Afgelopen week was ze overigens even in het nieuws: Het Theologische Boek van 2021, zo werd bekend, gaat over Maria, geschreven door een gereformeerd theoloog.¹ Een boek dat wordt gezien als een brug tussen Rome en Reformatie.

Juist zij, hoorden we hier vorige week, krijgt een engel op bezoek. Juist háár heeft God uitgekozen als moeder van de Messias. Ze schrikt bij het zien van de engel, maar aanvaardt de boodschap. Zo heeft Maria de naam gekregen vooral gehoorzaam te zijn. En in de traditie kreeg ze ook de naam deemoedig te zijn. Hét voorbeeld van bescheidenheid. In haar lied zong ze immers: "Hij heeft oog gehad voor mij, zijn minste dienaar." Door die uitspraak is ze eeuwenlang gezien als tegenhanger van Eva. Eva was de klassieke zondares die de verboden vrucht had gegeten, Maria daarentegen was bescheiden en deemoedig. Vroeger moesten vrouwen, net als Maria, deemoedig zijn! Niet alleen vrouwen, ook mannen streefden naar deemoed. Maar dan vooral om zich er op te laten voorstaan. Het was Luther die daar een heel ander licht op wierp. Streven naar deemoed, naar bescheidenheid, dat kan niet. Wie er trots op is bescheiden te zijn, die is het juist niet. Daarmee zet Luther de tegenstelling tussen Eva en Maria op z'n kop. Én belandt zijn geschrift over het Magnificat en passant op de codex van verboden boeken. In zijn boek beschrijft Arnold Huijgen uitvoerig Luthers visie op Maria. Luther wijst erop dat het Magnificat niet over Maria gaat, maar dat de hele tekst wijst op Gods genade. Het is God die in genade de eenvoud van Maria heeft aangezien, het is God die machtig én barmhartig is, die machtsverhoudingen ondersteboven gooit of in elk geval daar perspectief op biedt, die troost en steun biedt aan diegenen die dat nodig hebben. Misschien is het wel daarom dat Luther Maria's lied graag zong. Wat hem betreft mocht het zelfs elke dag gezongen worden.

Bij Luther valt het meeste licht op God én op Gods genade. En Maria dan? Wás zij wel zo gehoorzaam en deemoedig? De evangelist Lucas beschrijft haar vooral als actief. Als een jonge vrouw die initiatief neemt. In vers 39 staat er letterlijk dat Maria opstaat en op weg gaat. Met grote haast. Opstandig, of misschien als een soort opstanding. Ze neemt het initiatief om op pad te gaan, ze klopt aan bij Zacharias en ze begroet Elisabet. Vervolgens beschrijft Lucas een kwetsbaar en intiem moment. Niet alleen Elisabet begroet haar familielid Maria, ook het kind in haar schoot begroet Maria en haar kind. Alsof niet alleen de twee vrouwen, maar ook de twee kinderen

¹ Arnold Huijgen, *Maria icoon van genade*, Kokboekencentrum Uitgevers Utrecht, 2021.

elkaar hier ontmoeten. Alsof ze in hun ongeboren staat beseffen dat hun levensweg een weg met God zal zijn. Die kiem is hier al gelegd. De toekomst begint al. Deze twee kinderen staan al in een profetisch perspectief, nog voordat ze geboren zijn. Twee kinderen die grote verwachtingen wekken. En deze twee moeders nemen de toekomst ter hand. Door te zegenen en te zingen. Want ook Elisabet zingt. Ze zingt Maria tegemoet. Een lied dat in de Latijnse liturgie nog altijd een plek heeft: Gezegend ben jij onder de vrouwen!

Lucas geeft in zijn evangelie veel ruimte aan de vrouwen. De priester Zacharias is met stomheid geslagen. Maar de vrouwen spreken! Elisabet, Maria en later de oude Hanna. Dat was in die tijd zeker niet voor de hand liggend. Deze vrouwen worden hier niet beschreven als deemoedig, maar als actief, zelfbewust en profetisch. Het is een profetisch lied dat Maria zingt. Inderdaad, over Gods genade, maar toch ook over haarzelf. Want zo kan je het ook lezen als ze zichzelf Gods dienaress noemt. Gods dienaar, zo noemden de profeten zich in het Eerste Testament. Als je het zo leest, is dit niet een uitspraak van deemoed, maar een zelfbewuste bevestiging van haar profetische rol. En ze zingt haar profetische voormoeders na. Zoals eerder Mirjam zong bij de Schelfzee, over de God die Israël bevrijdt uit slavernij. Zoals Hanna zong bij de geboorte van Samuel. Maria zingt de maatschappelijke orde binnenstebuiten. Onrecht wordt omgewoeld en uitgeschud. Hongerigen zullen te eten krijgen, protsers worden uiteen gejaagd, geringen krijgen aanzien en rijken krijgen juist helemaal niets. Toekomstmuziek misschien, maar die toekomst is al begonnen. Het begint ermee dat de Eeuwige haar, eenvoudige Maria, heeft gezien en aan haar grote dingen heeft gedaan. Het begin is er al. Stel je voor dat er geen eenzaamheid en neerslachtigheid meer is. Stel je voor dat de pandemie vooral verbroedering brengt, of beter nog: dat er helemaal geen pandemie meer is! Stel je voor dat er geen polarisatie meer is en geen wantrouwen, dat de machtigen hun verantwoordelijkheid nemen als het gaat om het verminderen van stikstofuitstoot en CO2. Stel je voor dat er geen werknemers meer worden uitgebuit en dat mensen op de vlucht voor oorlog overal welkom zijn. Stel je voor Imagine...

John Lennon schreef zijn lied over een droom. Geloofde hij er zelf wel in? Maria schreef haar lied als een visioen van Gods Heerschappij, het voelt misschien ver weg, maar het is al begonnen. Het is begonnen met jonge vrouwen die opstaan, met al die mensen die opstaan de toekomst tegemoet. Met Maria zingen wij nu mee: Mijn ziel maakt groot de Heer².

Amen

² Liedboek, lied 157a